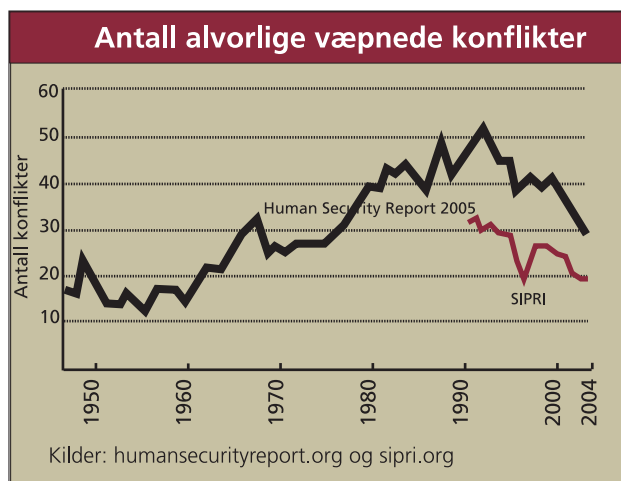


Alvorlige konflikter 2004–2006



Hvorfor er det blitt færre alvorlige konflikter i det siste tiåret?

Hvorfor er det blitt færre kriger mellom stater?

sitetet i Heidelberg opererer alle med forskjellige tall. Men felles for dem er den fallende tendensen – at antallet alvorlige konflikter er blitt stadig lavere – i det siste tiåret. (Noen kan likevel rapportere om flere konflikter på et lavere intensitetsnivå.)

tall drepte, er det globale sikkerhetsbildet atskillig gunstigere enn det er vanlig å tro.

Mange rapporter bekrefter nedgangen i antall konflikter siden ca 1993–94.

Human Security Report, SIPRI og Univer-

Eller kan det være slik at usikkerhetspotensialet forbundet med krigene i Irak og Afghanistan, Iran-saken og den langvarige konflikten mellom israelere og palestinere likevel er så stort at *det* veier tyngre enn den positive trendens «tale»? Spørsmålet om masseødeleggelsesvåpen er sterkt inne i disse fire konfliktsakene, og det bidrar knapt til mindre utrygghet – bare til mer uforutsigbarhet.

Nesten bare borgerkriger

Siden Wienkongressen i 1815 har nær halvparten av verdens kriger gått for seg **mellom** stater (per 2002: 199 internasjonale og 251 borgerkriger). De siste par tiårene har antallet mellomstatlige kriger imidlertid blitt redusert til nesten null. I perioden 1990–2004 ble 4 av 57 åpne konflikter utkjempet mellom stater. Resten var **borgerkriger** der det enten handlet om å skaffe seg makt over statsapparatet (29) eller om å få kontroll over et territorium (23). Mer enn 9 av 10 åpne konflikter er i dag borgerkriger.

Moderne kommunikasjoner, enklere transport og økt åpenhet har gjort skillet mellom mellomstatlig krig og borgerkrig mindre interessant. Borgerkriger «**smitter fort**» både til omliggende land og til det globale samfunn – enten det er i form av flyktninger, organisert kriminalitet, smittsomme sykdommer, politisk uro, økonomiske problemer eller annet. Omverdenen blir derfor i høy grad berørt av borgerkrig, som knapt lenger kan utspille seg i noe isolert rom. Dessuten er en borgerkrig slett ikke alltid en borgerkrig. Stater og grupper utenfor et land i «borgerkrig» har ofte egne interesser av å få kloa i det borgerkrigsridde landets naturressurser og/eller nøre opp under konflikter der – støtte «sine» folkegrupper eller stanse en maktrival. Borgerkriger har med andre ord ofte et transnasjonalt – grenseoverskridende – preg.

Hvorfor færre mellomstatlige kriger?

Det er vanlig å forklare utviklingen fram mot stadig færre mellomstatlige kriger med:

- sterk økning i antall demokratier – og en vanlig læresetning i internasjonal politikk er at demokratier ikke kriger med hverandre,
- økt gjensidig avhengighet mellom landene har økt kostnadene ved å gå til krig. En krig kan ødelegge egen eksport eller egne utenlandsinvesteringer,
- mindre økonomisk nytte av krig enn før –

Hva er en alvorlig væpnet konflikt?

En større væpnet konflikt – krig – blir gjerne definert som at minst 1000 mennesker blir drept i løpet av ett år. Målt på dette viset, er det få store konflikter i verden i dag, 6 i alt i 2004, 5 i 2005. Tall fra International Crisis Group og Universitetet i Heidelberg avviker ikke (per 2006) vesentlig fra dette. Når SIPRI likevel opererte med 19 større kriger i 2004, skyldes det at de andre større konfliktene (13) har hatt slagmarksdødtall på mer enn 1000 i et av de aller siste årene og at de fremdeles medfører et betydelig antall drepte. Andre avgrenser en større konflikt mindre strengt og setter terskelen til minst 100 ofre i løpet av et år. Atter andre opererer med en grense nedad på 25 ofre for politisk motivert vold i løpet av et år.

Samtidig er konflikt definert som bruk av våpen

- mellom de militære styrkene til to eller flere regjeringer (**mellomstatlig krig**) eller
- mellom en regjering og minst én organisert, væpnet gruppe (**borgerkrig**). Striden dreier seg da oftest om kontroll av regjering og/eller territorium (ressurser). Det vil si at en konflikt der to folkegrupper slåss mot hverandre med hver sine militser, faller utenfor. Det samme gjør det når én folkegruppe driver folkemord mot en annen i samme land. Folkemordet i Rwanda i 1994 teller da ikke med. Noen vil nok si at dette kan diskuteres.

Bare tallenes tale?

Vi lever i en verden der «langt borte» som følge av dagens kommunikasjonsteknologi ikke lenger er langt borte, og der «de andres» kriger raskt **blir våre** på en eller annen måte: flyktninger, smugling av mennesker og narkotika, innvirkning på økonomi med mer. Dessuten:

Krigene, konfliktene, overgrepene, kuppene – alt dette kommer også raskt i mediernes søkelys, især noen få høyintensive preget av hyperteknologisk krigføring.

Konfliktområder er ofte også utgangspunkt eller brohode for narkotikastrømmer eller annen organisert kriminalitet. I tillegg bidrar ofte utflyttede og flyktninger fra konfliktområdet med penger til konfliktpartier og dermed til å opprettholde en konflikt langt ut over det konflikt-samfunnet selv er i stand til å bære (Verdensbanken, Collier). Dermed forlenges også konflikter.

Mindre iøynefallende er derimot det positive – de mange langsomme og mindre tv-vennlige fredsprosessene og fredsslutningene. Da blir gjerne mediedekningen deretter – mye mindre. Og vi sitter igjen med et inntrykk av uendelige konflikter i kø og med en sterk følelse av usikkerhet, mens virkeligheten altså er preget av færre alvorlige konflikter.

Alvorlige konflikter 2004–2006

Land	Konfliktintensitet				
	Start	Slagmarksofre i 1000	Høy	Lav	Spredt
Asia					
Afghanistan	1980			>100	
Filippinene	1968	20–27'		<300	
	1986	>37'			25–100
India: Kashmir, Assam, Manipur	1977,1990	>27'	<1100		
Nepal	1996,2002	>6'	<1600		
Indonesia	1976,1990				
Irak	2003		>7700		
Myanmar	1948	>20'			<25
Pakistan				>150	
Russland /Tsje	1995	55'	>1100		
Sri Lanka	1976/1989	60'			<25
Afrika					
Algerie	1992	100'			<25
Angola- Cabinda					
Burundi	1991	>7'		<400	
Elfenbenskysten					>100,05
Etiopia	1998	4'			>100,05
Kongo	1997,2000	>200 '			>100,05
Nigeria	1993	2'			
Senegal Casam	1982	1,5'			
Somalia	1991	300'			
Sudan	1983 (i sør) 2003 (Darfur)	>55' <5'	<3000	>200	
Uganda	1987	>8'	>1600		
Rwanda	1997	>3'		<100	
Midtøsten					
Israel/Palestina	1964	>14'		<500	
Tyrkia	1974, 1992	>30'		<200	
Latin-Amerika					
Colombia - mange IDP	1964	>41'		>700	
Haiti	1986, 2004	Mange håndvåpen og gjengkrim. > 250 i 05			
Peru	1980	>28'			<25

Kilder: sipri.org og hik.de (Konfliktbarometer) > betyr mer enn, < mindre enn, 14' = 14 000

veien til velferd går mer gjennom internasjonal handel og utenlandsinvesteringer enn gjennom å erobre land og fysiske ressurser, internasjonale organisasjoner og internasjonale avtaler regulerer forholdet mellom landene mer og bedre enn før. Dette legger forholdene bedre til rette for fredelig konfliktløsning. Akkurat som det ikke går noen sylskarp grense mellom krig og fred, går det heller ikke noen skarp grense mellom borgerkrig og mellomstatlig krig.

Hvorfor færre alvorlige konflikter?

Human Security Report 2005 forklarer nedgangen i antallet kriger og væpnede konflikter med at:

- Kolonitiden er over og det er ikke lenger nødvendig med nasjonal frigjøringskamp mot en kolonimakt.
- Den kalde krigen er slutt; supermaktene ser ikke lenger noen hensikt i å forsyne klientgrupper/-land med våpen for enten selv å skaffe seg et fotfeste eller forhindre den andre supermakten i å gjøre det (jf. stedfortrederkriger i sør, der den kalde krigen så absolutt var varm flere steder).
- Sikkerhetsrådet og FN med underorganisasjoner (og andre internasjonale organisasjoner) har fått økt betydning og mer alburom enn før. De er ikke lenger handlingslammet av supermaktskonfrontasjon, og avtaleverk er blitt videre utviklet. Dette har mangedoblet forskjellige fredsframstøt (tidlig varsling, fredsmevling, fredsoperasjoner) siden ca 1990, som igjen har dempet krigslysten her og der.

Hva er sikkerhet?

Hva går sikkerhet – eller usikkerhet – ut på? Da FN ble stiftet i 1945, var det en viktig innsikt bak etableringen at sikkerhet og utvikling er nært forbundet med hverandre. **Fravær av frykt** (jf. sikkerhet) og **fravær av nød** (jf. utvikling) – altså beskyttelse mot frykt og nød – ble sett som grunnleggende forutsetninger for en verden som er god å leve i for alle. Lenge skygget den kalde krigen med dens fokus på militære trusler, militær rivalisering og våpenmakt for denne forståelsen. Slik er det ikke lenger. Trusselbildet inneholder fremdeles militære trusler, men omfatter i tillegg også fattigdom, miljøødeleggelser, smittsomme sykdommer, borgerkrig, faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen, internasjonal organisert kriminalitet og terrorisme. Ufred kan med andre ord ha sine røtter i en eller flere av faktorene i **det utvidete sikkerhetsbegrepet**. Men årsaksbildet og enkeltdimensjonenes betydning vil variere fra konflikt til konflikt.

Det er i dag vanlig å betone sammenhengen mellom sikkerhet/trygghet og økonomisk utvikling og en nyere dimensjon: menneskelig frihet/godt styresett/demokrati. De tre dimensjonene forutsetter og bygger på hverandre. Uten det ene er det vanskelig å få til det andre og det tredje.

I forbindelse med oppløsningen av Sovjetunionen og Jugoslavia på 1990-tallet var det mange som mente at etnisitet – etnisk tilhørighet – og religion var vanlige årsaker (jf. nasjonalisme) til konflikt. Denne sammenhengen er tonet ned de siste årene. Mange av borgerkrigene i de to statene hadde riktignok tydelige etnisk-religiøse trekk. Spørsmålet er om ikke dette var et skinn – et påskudd – for andre motsetninger av økonomisk og politisk karakter, som manglende jobbmuligheter, forskjellig tilgang til jord, utdanning mm. Når noen grupper over lang tid blir tilsidesatt økonomisk, ikke vinner fram med ofte rettmessige krav og/eller blir utsatt for menneskerettsovergrep, er grunnlaget lagt for urostiftere og fredsbytere. De etnisk-religiøse stridighetene kan være enkelt å se. Hvorvidt en er arbeidsledig eller jordløs eller ikke, er ikke like lett å få øye på.

Hvem har hvilket problem?

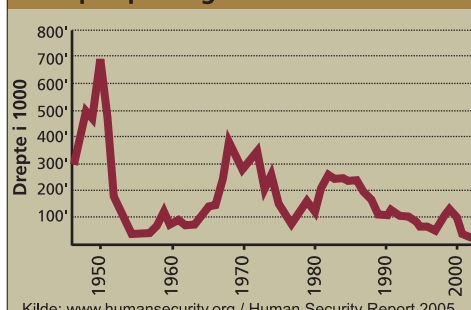
I en verden der trusler og resultater av kriger lett krysser landegrensener og landene er langt mer gjensidig avhengig av hverandre enn tidligere, kan sikkerhetsproblemer ikke leng-

Hvordan er sikkerhetsbegrepet blitt utvidet etter den kalde krigen?

Gjør grei for hvordan sikkerhet, utvikling og godt styresett henger sammen.

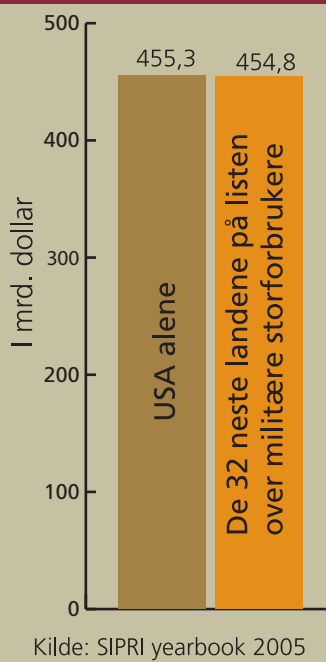
Hvordan mener land i nord og sør at de har forskjellige sikkerhetsproblemer.

Drepte på slagmarken 1946–2002



Alvorlige konflikter 2004–2006

Militære utgifter, 2004



Kilde: SIPRI yearbook 2005

Diskuter hva som ligger i påstanden: «Verken krig eller fred starter plutselig.»

Hva menes med lavintensitetskonflikt og asymmetrisk krigføring?

Hva menes med indirekte ofre for en større konflikt?

Se også HHD 4 og 5: 2005–06.

Ivar Windheim er redaktør for Hvor hender det? (HHD).

er håndteres nasjonalt alene. Håndteringen må derfor også foregå regionalt og globalt. Diskusjonen rundt rapporten til FNs høynivåpanel om FN-reform har imidlertid vist at landene ikke har lett for å enes om hva som er de største truslene og hvordan de kan håndteres.

Enkelte land – hovedsakelig i nord – ser trusler først og fremst i internasjonal terrorisme, faren for spredning av masseødelegelsesvåpen, statssammenbrudd («failed states») og organisert kriminalitet, og især i en sammensmelting av disse.

Andre land – hovedsakelig i sør – utelukker ikke trusselfaktorene over, men vektlegger borgerkrig, omfattende fattigdom og miljøproblemer.

Mange spør seg da hvordan landene skal kunne forene krefter i det nødvendige globale arbeidet for å bedre sikkerhets situasjonen i verden dersom de ikke klarer å enes om hva som er problemet. Fra sør blir det innimellom spurt: Er det bare de rike landene og deres innbyggere som skal beskyttes? Adressen er klar: De mange landene i nord som fokuserer terrorisme, faren for spredning av masseødelegelsesvåpen og organisert kriminalitet som de største trusselfaktorene. Skal ikke verden bruke ressurser også på det som landene i sør ser som sine mest presserende sikkerhetsproblemer?

Hva koster krigen?

Slagmarken og slagmarksofrene – de som dør en voldsom død – får gjerne størst oppmerksomhet i mediene. I de fleste åpne konflikter utgjør de **direkte** følgene av krigføringen imidlertid bare en liten del av de rent menneskelige kostnadene. Human Security Report 2005 viser at ca. 10 % (+- 5 %) av alle ofrene i 9 afrikanske konflikter er slagmarksofre. **Det store flertallet** av ofrene er imidlertid **indirekte** ofre – de dør som følge av sykdommer, sult, feilernæring – en stille, ikke-voldsom død. Mange dør i kjølvannet av kampene, som følge av at infrastrukturen (helsestasjoner, transport, vannforsyning med mer) ikke lenger fungerer som før. Tallene på indirekte døde er meget usikre, men lar seg gjerne måle eller beregne som merdødelighet (for eksempel økt barnedødelighet) sammenliknet med det som var normalt før kampene tok til. Andre indirekte kostnader er knyttet til bortfall av handel og investeringsvilje, kapitalflukt mm.

I likhet med antallet konflikter viser nye tall at også de indirekte kostnadene ved krig og væpnede konflikter har gått kraftig ned siden begynnelsen av 1990-tallet

(1992–1993). Én grunn til denne nedgangen finner vi i det faktum at mange konflikter i dag er **lavintensitetskonflikter** – i gråsonen mellom krig og fred. Kamphandlingene foregår i liten skala, over lang tid og involverer ikke store styrker. De kan inntreffe ganske sporadisk, og de skjer først og fremst i land i sør. Ofte er målet heller ikke militær erobring av land, men mer et spørsmål om å få sosial kontroll.

Færre slagmarksofre

Kriger på 1950-, 1960- og 1970-tallet var forbundet med flere titusen slagmarksdrepte. I dag blir langt færre drept på verdens slagmarker. Human Security Report 2005 viser til en kraftig nedgang især de siste årene, se graf side 4. Krigene er altså i hovedsak preget av langt mindre intensitet de siste årene enn tidligere; og man snakker, som nevnt, om lavintensitetskonflikter. Men unntak finnes: krigene i Irak, Kongo og Afghanistan. Nedgangen i antallet konflikter er én delforklaring på at færre enn før dør i krigshandlinger. En annen er at de fleste krigene i dag utkjempes med lette håndvåpen enten det dreier seg om opprørsstyrker eller dårlig utstyrte regjeringssoldater i u-land i sør, for det er i sør vi finner langt de fleste av verdens kriger. For noen tiår tilbake var det vanligere med store regulære hærstyrker som kjempet med tyngre våpen og med flere døde til følge, jf. den kinesiske borgerkrigen, krigene i Korea, Vietnam og Afghanistan og krigen mellom Irak og Iran. Dagens unntak er altså krigene i Irak og Afghanistan der massive, høyteknologiske og tungt utrustede styrker kjemper, iallfall på den ene siden.

Én grunn til en viss overgang til lavintensitetskonflikter og til at tallet på slagmarksofre har gått ned, finner vi i mer **asymmetrisk krigføring**. Ikke-statlige grupper har innsett at de ikke har ressurser og våpen til å hamle opp i stor skala mot større regulære styrker med hypermoderne våpen og fly – især ikke om motstanderen er USA. I stedet har de satset på selv å velge kamparena og slå til uventet. En bekreftelse av den positive utviklingen – færre større konflikter, færre slagmarksdrepte – finner vi i lavere tall for flyktninger (se marg s.1).

Alle arbeidsoppgaver og nettadresser: **se under.**